

ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME TEKNİĞİNİN KURAMSAL ÇERÇEVDE İNCELENMESİ A THEORETICAL EXAMINATION OF SIX-CAT THINKING TECHNIQUE

Bülent GÜNGÖR

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, bulentgungor35@hotmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3957-1348>

Bülent ARSLAN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, barslan723@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6085-4890>

Özge Sanem YÜKSEL TUFİOĞLU

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ozgesanemyuksel@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8113-5112>

Halil Mutlu KUTLAR

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ha_mu_ku@hotmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-1145-2382>

Özcan DEMİR

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, ozcandem@hotmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-8892-646X>

Cengiz KAYA

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, csvkaya71@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9245-9163>

ÖZET

Yapılan araştırmada alt şapka düşünme tekniğinin kuramsal çerçevede açıklanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda alt şapka düşünme tekniği ile ilgili çalışmalar incelenerek kuramsal çerçevde sonuçlar elde edilmiştir. Altı şapkalı düşünme tekniği, öğrencilerin çeşitli durumlarla karşılaştıklarında mantıksal ve duygusal ikilemlerden kaçınmalarına, kritik durumlarda ikincil düşüncelerle düşünmelerini zenginleştirmelerine, ufuklarını genişletmelerine ve daha iyi kararlar vermelerine yardımcı olur. Daha da önemlisi, öğrenciler altı farklı renkli şapka ve karşılık gelen rollerle temsil edilen altı farklı karakteri oynayabilir. Altı şapkalı düşünme tekniğinin çeşitli avantajları vardır. Bu avantajlar içerisinde uygulanabilirlik açısından kolay olması nedeni ile öğretiminin daha kolay olması sayılabilir. Ayrıca altı şapka düşünme tekniği altı değişik düşünme açısı sağlaması nedeni ile farklı görüş ve düşünceleri ayırt edebilmeyi ve çok yönlü düşünmeye olanak sağlar. Bunun yanında egonun düşünürken ön planda olmasını engeller, yaratıcı düşünmeye rehberlik eder, tarafların yapıcı keşiflerde bulunması için işbirliği olanağı sağlar ve tartışmaların sığlaşmasını engeller sırtaşmasını önler. Son olarak karar verme sürecini kolaylaştırdığı söylenebilir. Altı şapkalı düşünme tekniğinin avantajları olduğu gibi çeşitli dezavantajları da bulunmaktadır. Bu dezavantajları içerisinde kalabalık sınıflarda uygulandığında karışıklığa sebebiyet vereceği söylenebilir. Yaşanan karışıklık öğrenme ortamında öğrenmenin öğrenilme hızında düşüşe neden olabilir. Ayrıca altı şapka düşünme tekniğinin barındırdığı renklerin temsil ettiği rollerin katılımcılar tarafından benimsenmesinin zor olma ihtimali altı şapka düşünme tekniğini dezavantajları arasında gösterilebilir. Sayılan durumlara ek olarak öğretmenin bu tekniğin uygulama sürecinde kılavuzluk becerisinin iyi durumda olması gereklidir. Aksi halde tekniğin uygulama süreci başarısızlıkla sonuçlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Altı şapka, düşünme tekniği, kuramsal çerçeve.

ABSTRACT

In this study, it was aimed to explain the lower hat thinking technique in a theoretical framework. In this context, studies on the lower hat thinking technique were examined and theoretical results were obtained. The six thinking hats technique helps students avoid logical and emotional dilemmas when faced with various situations, enrich their thinking with secondary thoughts in critical situations, broaden their horizons and make better decisions. More importantly,

students can play six different characters represented by six different colored hats and corresponding roles. The six hat thinking technique has several advantages. Among these advantages, it can be considered that it is easier to teach because it is easy in terms of applicability. In addition, the six hats of thinking technique provides six different thinking angles, allowing to distinguish different views and thoughts and to think multi-dimensionally. In addition, it prevents the ego from being in the foreground while thinking, guides creative thinking, provides the opportunity to cooperate for the parties to make constructive discoveries, and prevents the discussions from getting shallow and preventing them from becoming secret. Finally, it can be said that it facilitates the decision-making process. While the six hats thinking technique has advantages, it also has several disadvantages. Among these disadvantages, it can be said that it will cause confusion when applied in crowded classrooms. The confusion experienced may cause a decrease in the learning rate of learning in the learning environment. In addition, the possibility that it is difficult for the participants to adopt the roles represented by the colors of the six-hat thinking technique can be shown among the disadvantages of the six-hats technique. In addition to the above-mentioned situations, the teacher's guiding skills should be in good condition during the application of this technique. Otherwise, the application process of the technique may fail.

Key words: Six hats, thinking technique, theoretical framework

1. GİRİŞ

Altı şapkalı düşünme tekniği, düşünce ve önerileri belirli bir düzende sunmak ve düzenlemek için kullanılan bir tekniktir (Bilen, 2010). Edward de Bono tarafından geliştirilen bu teknik, bilginin farklı bir şekilde nasıl kullanılacağı ve yaratıcı düşünmeyi geliştirmek için çalışılmasıdır (Taşpınar, 2005). Altı şapkalı düşünme tekniği kullanılarak düşünceler koordine edilebilir ve yönlendirilebilir. Dolayısıyla bireyler hangi düşüncenin daha baskın olduğuna karar verebilirler. Altı şapkalı düşünme tekniğini kullanan bireyler, duygu ve mantık ikilemini ortadan kaldırarak, bilgiyi yaratıcılığın tutsağı olmaktan kurtarılır (Bono, 2009). Altı şapkalı düşünme, bir soruna belirli bir şekilde bir fikir veya çözüm önermekle ilgilidir. Teknikteki şapkalar düşünce farklılığını temsil etmektedir. Şapkanın rengindeki bir değişiklik, düşünce değişikliğine ve çeşitli düşüncelere yol açar (Yavuz, 2005). Altı şapkalı düşünme tekniği, sorunlara çözüm önermek ve duygusal olarak temizlenmiş düşünceleri ifade etmek için kullanılır. Bireyler, duygularından bağımsız olarak düşünce ve fikirler ürettikleri için tamamen özgün şekillerde hareket etmektedirler. Bu bağlam aynı zamanda gelişmiş yaratıcı düşünme becerilerini de desteklemektedir (Arslan vd., 2007).

De Bono, insanların genellikle altı farklı düşünme şekli kullandığını ifade eder. Bu düşünme şekli altı renkli şapkalarla ilgili olduğu için “altı şapkalı düşünme yöntemi” olarak adlandırılır. Farklı renkteki bu şapkaları kullanarak insanlar düşünme tarzlarını ve becerilerini geliştirebilmekte ve doğru düşünmeyi öğrenebilmektedirler (Güneş, 2012). Altı şapka tekniğinde her renk farklı bir ideolojiyi simgelediğinden farklı şapkaların farklı felsefeleri vardır (Yavuz, 2005). Bu durum öğrencilerin farklı düşüncelerini ve sistemli bir şekilde olay ve durumlarla karşılaştıklarında farklı bakış açılarını ortaya koymalarını sağlar (Erciyeş, 2012).

Altı şapkalı düşünme tekniği, öğrencilerin çeşitli durumlarla karşılaştıklarında mantıksal ve duygusal ikilemlerden kaçınmalarına, kritik durumlarda ikincil düşüncelerle düşüncelerini zenginleştirmelerine, ufuklarını genişletmelerine ve daha iyi kararlar vermelerine yardımcı olur. Daha da önemlisi, öğrenciler altı farklı renkli şapka ve karşılık gelen rollerle temsil edilen altı farklı karakteri oynayabilir (Bono, 2009). Altı şapkalı düşünme, fikirleri ve önerileri belirli bir sırayla sunmak ve düzenlemek için kullanılan bir tekniktir. Şapka, kalpleri ayırmak için kullanılan bir semboldür. Şapkanın rengi değiştikçe o rengin sembolize ettiği düşüncelerin de belirli bir sıra ile aktarılması beklenir (Yavuz, 2005). Bu teknikte düşünme farklı bölümlere ayrıldığından, bu tekniği kullanmak gerçekleri, durumları veya sorunları çok boyutlu olarak işlemenizi sağlar (Nichols, 2006), bilinçli düşünme, değişim ve gelişmeye de olanak sağlar (McAleer, 2007).

Altı şapkalı düşünme tekniği Edward de Bono tarafından öğrencilerin yaratıcılık ve empati becerilerini geliştirmek için geliştirilmiştir (Tan, 2006). Altı şapkalı düşünme tekniğinin temel amaçlarından biri, öğrencilerde eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektir. Çünkü eleştirel düşünme, insanların sorunlara uygun çözümler ve tutumlar bulmasını sağlayabilen geliştirilebilir bir

beceridir. Aslında bu becerinin geliştirilmesi gereklidir. Bazı insanlar bu yeteneğe sahiptir, ancak çoğu zaman tembel düşünme olarak adlandırılabilir düşünceler ve davranışlar sergilerler (Gander ve Gardiner, 1993; Aybek, 2006).

Eleştirel düşünme, altı şapkalı düşünme tekniği ile gelişen bir kavramdır. Altı şapkalı düşünme tekniği, insanların olaylara farklı bakış açıları geliştirmelerini sağlar. Bu düşünme tekniği, problemlere karşı farklı tutumlar sergileyerek ve düşünmeyi teşvik ederek farklı çözümlerin bulunmasını sağlayan eleştirel düşünme becerileri geliştirir (Gander & Gardiner, 1993). Modern öğretim modelleri, öğrenciyi merkeze alarak sürece aktif katılımını sağlayarak eleştirel düşünmeyi, sorgulamayı ve çözüm üretmeyi amaçlar. Altı şapkalı düşünme tekniği, öğrencilerin şapkalarının her rengi hakkında farklı düşüncelerini sağlar ve bu becerileri geliştirir. Bu tekniğin kullanımı kolaydır ve size birçok fikir verir. Öğrencileri grup halinde düşünmekten kurtarır. Bu da tek bir noktada takılıp kalmadan karar vermeyi sağlar (Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012).

Altı şapkalı düşünme, olaylara çeşitli yönlerden bakarak, bir olay veya problemin tüm yönlerini dikkate alarak karar vermeye destek sağlar (Şenşekerci ve Bilgin, 2008). Altı Şapkalı Düşünme tekniğinde öncelikle çözülecek problem belirlenir. Daha sonra öğrenciler birbirlerini görebilecekleri şekilde oturtulur. Üçüncüsü, şapkanın simgelediği düşünce doğrultusunda katılımcılar rengarenk şapkalar takarlar ve görüşlerini bildirirler (Gözütok, 2006). Altı farklı şapkanın ikonik yapısı, insanlardan (siz dâhil) bir olaya farklı bir açıdan bakmalarını istemek için uygun ve kolay bir yol sağlamaktır. Ayrıca bu yöntem, insanlardan olumlu veya olumsuz düşüncelerini, yaratıcı olmalarını ve duygusal olarak tepki vermelerini istemek için de kullanılabilir (Erginer, 2000; Koray, 2004).

Eleştirel düşünme yeteneği, altı şapkalı düşünme tekniği paralelinde geliştirilen kavramlardan biridir. Eleştirel düşünme becerisi, bireyin problem çözme başarısını artırmakta ve çözüm önerme motivasyonunu artırmaktadır (Gander ve Gardiner, 1993; Aybek, 2006). De Bono, insanların genellikle altı tür düşünme şekli kullandığını ifade ediyor. Bu düşünme şekli altı renkli şapkalarla temsil edildiği için “altı şapkalı düşünme yöntemi” olarak adlandırılır. Farklı renkteki bu şapkaları kullanarak insanlar düşünme tarzlarını ve becerilerini geliştirebilmekte ve doğru düşünmeyi öğrenebilmektedirler (Güneş, 2012). Altı şapka tekniğinde her renk farklı bir ideolojiyi simgelediğinden farklı şapkaların farklı felsefeleri vardır (Yavuz, 2005). Bu durum öğrencilerin farklı düşüncelerini ve sistemli bir şekilde olay ve durumlarla karşılaştıklarında farklı bakış açılarını korumalarını sağlar (Erciyeş, 2012).

Altı Şapkalı Düşünme Tekniği, düşünce ve önerileri belirli bir düzende sunmak ve düzenlemek için kullanılan bir tekniktir (Bilen, 2010). Edward de Bono tarafından geliştirilen bu teknik, bilginin farklı ve yaratıcı bir şekilde düşünmeyi geliştirmek için nasıl kullanılacağına odaklanır (Taşpınar, 2005). Eleştirel düşünme, altı şapkalı düşünme tekniği ile gelişen bir kavramdır. Altı şapkalı düşünme tekniği, insanların olaylara farklı bakış açıları geliştirmelerini sağlar. Problemlere karşı farklı tutumlar sergileyerek ve düşünmeyi teşvik ederek farklı çözümlerin bulunmasını sağlayan eleştirel düşünme becerileri geliştirir (Gander & Gardiner, 1993).

Altı şapkalı düşünme tekniği, öğrencilerin durumlarla karşı karşıya kaldıklarında mantıksal-duygusal ikilemlerden kaçınmalarına ve zihinlerini önemli ikincil fikirlerle zenginleştirerek daha geniş kararlar almalarına yardımcı olan, kolaylaştırıcı ve farklı düşüncelerini sağlayan bir tekniktir. En önemlisi, öğrenciler altı farklı renkli şapka ve karşılık gelen rollerle temsil edilen altı farklı karakteri oynayabilir (Bono, 2009). Bu teknikte düşünme çeşitli bölümlere ayrıldığından, uygulama olguların, durumların veya problemlerin çok boyutlu olarak işlenmesine (Nichols, 2006), aynı zamanda düşünmenin tanınmasına, değiştirilmesine ve geliştirilmesine olanak tanır (McAleer, 2007).

Altı şapkalı düşünme tekniği Edward de Bono tarafından öğrencilerin yaratıcılık ve empati becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Tan, 2006). Altı şapkalı düşünme tekniğinin temel amaçlarından biri, öğrencilerde eleştirel düşünme becerilerini geliştirmektir. Çünkü eleştirel

düşünme, insanların sorunlara uygun çözümler ve tutumlar bulmasını sağlayabilen geliştirilebilir bir beceridir. Aslında bu becerinin geliştirilmesi gereklidir. Bazı insanlar genellikle tembel düşünme olarak adlandırılan düşünce ve davranışları sergilemedikleri için bu yeteneğe sahiptirler (Gander ve Gardiner, 1993; Aybek, 2006). Altı şapkalı düşünme, fikirleri ve önerileri belirli bir sırayla sunmak ve düzenlemek için kullanılan bir tekniktir. Şapkalar, düşünceleri ayırmak için kullanılan bir semboldür. Şapkanın rengi değiştiğinde o rengin sembolize ettiği düşüncelerin de belirli bir sıra ile aktarılması beklenir (Yavuz, 2005).

Modern öğretim modelleri, öğrenciyi merkeze alarak sürece aktif katılımını sağlayarak eleştirel düşünmeyi, sorgulamayı ve çözüm üretmeyi amaçlar. Altı şapkalı düşünme tekniği, öğrencilerin şapkalarının her rengi hakkında farklı düşüncelerini sağlar ve bu becerileri geliştirir. Bu tekniğin kullanımı kolaydır ve size birçok fikir verir. Öğrencileri grup halinde düşünmekten kurtarır. Bu da tek bir noktada takılıp kalmadan karar vermeyi sağlar (Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012). Altı şapkalı düşünme tekniğinde altı farklı renk kullanır. Her renk farklı bir düşünce tarzını temsil eder. Altı farklı şapkanın ikonik yapısı, insanlardan (siz dâhil) bir olaya farklı bir açıdan bakmalarını istemek için uygun ve kolay bir yol sağlar. Ayrıca bu yöntem, insanlardan olumlu veya olumsuz düşüncelerini, yaratıcı olmalarını ve duygusal olarak tepki vermelerini istemek için de kullanılabilir (Erginer, 2000; Koray, 2004).

Altı şapka düşünme, olaylara farklı açılardan bakarak ve bir olay veya problemin tüm yönlerini dikkate alarak karar vermeye yardımcı olur (Şenşekerci ve Bilgin, 2008). Altı şapkalı düşünme tekniğinde öncelikle çözülecek problem belirlenir. Daha sonra öğrenciler birbirlerini görebilecekleri şekilde oturtulur. Üçüncüsü, şapkanın simgelediği düşünce doğrultusunda katılımcılar rengarenk şapkalar takarlar, takarlar ve görüşlerini bildirirler (Gözütok, 2006).

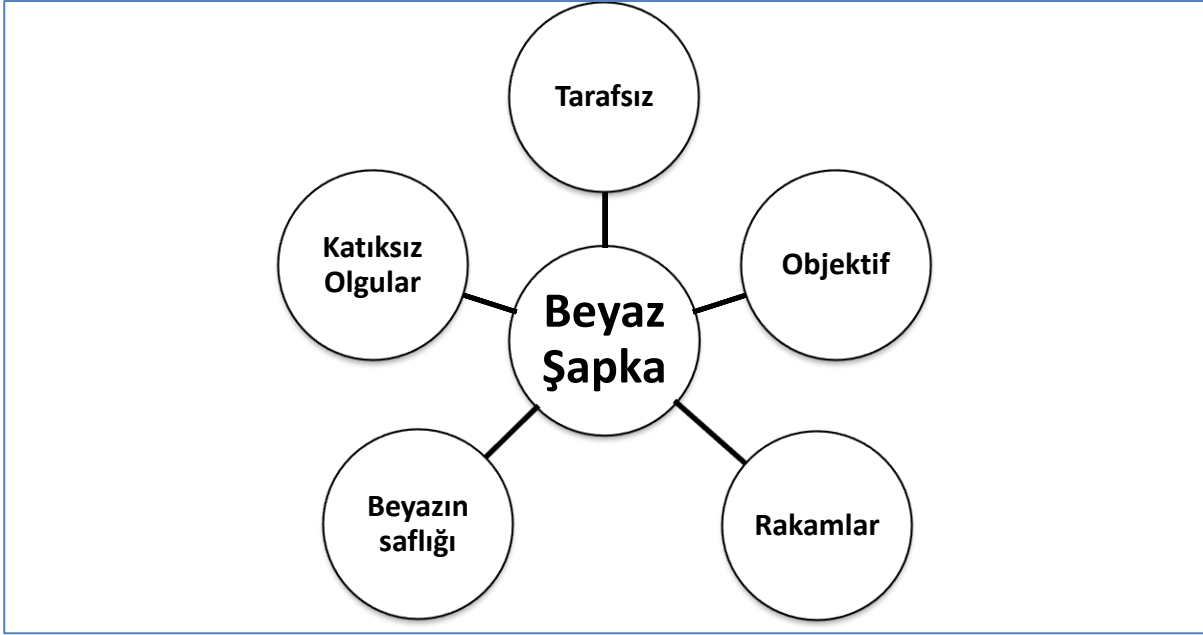
2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Altı Şapka Düşünme Tekniği

Altı şapkalı düşünme tekniğinde sistematik olarak farklı bakış açıları sunmayı ve öğrencileri bir olay, durum ya da olgu hakkında farklı şekillerde düşünmeye teşvik etmeyi amaçlar (Erciyeş, 2012). Düşünme eğitiminin öncülerinden biri olan De Bono'ya göre, insanların altı şekilde düşünmesi vardır. Bu düşünceler altı renkli şapka ile ilişkilendirilir ve "Altı Şapkalı Düşünme Tekniği" olarak adlandırılır. Burada altı şapka düşünme yöntemindeki altı farklı renkli şapkanın her birinin özelliklerini aşağıda açıklanmaktadır (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012).

2.1.1. Beyaz şapka

Renksiz olan beyaz şapka, taraf tutmamayı ve nesnelliği simgeler. Mevcut veriler nesnel olarak sunulur ve yargıya, duyguya, sezgiye veya kişisel görüşe yer bırakmaz. Rakamlar ve saf gerçekler mevcuttur. Mevcut verilerden yola çıkılarak konuya ilişkin açık bilgi, şekil, araştırma ve kanıtların sunulması ile karakterize edilir (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal 2012). Beyaz şapka düşüncesi, Browning'in analitik düşüncesi ile benzeşmektedir. Analitik düşünmede gerçekler, sayılar ve somut düşünceler esastır. Analitik düşünürler başarılı bir şekilde olay analizi yaparlar (Özden, 1997). Beyaz şapkanın özellikleri şu şekildedir (Bono, 1997; akt. Can ve Semerci, 2007).

Şekil 1. Beyaz şapkanın özellikleri

2.1.2. Kırmızı şapka

Öfke ve tutku uyandıran, olaylara mantıklı bakmak yerine duygu ve sezgilerle yaklaşmayı temsil eder. Bu şapkayı takan kişiler duygu ve düşüncelerini kısaca anlatarak kendilerini ifade edebilirler ancak başkalarının duygu ve bakış açılarını da öğrenme fırsatı bulurlar. Duygular görünür hale gelir. İçgüdü ve duyguya dayalıdır ve nesneyle ilgili yalnızca kişisel duyguların ifade edilmesi ile karakterize edilir (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012). Coşkuner'e (1994) göre, eksik insanlar kendilerine güvenirlere. Risk almayı ve kazanmayı sever, duyguları tepkiseldir. Bu renkte bireyler hırslı ve isteklidir. Kırmızı şapkanın özellikleri şu şekildedir (Bono, 1997; akt. Can ve Semerci, 2007).

Şekil 2. Kırmızı şapkanın özellikleri

2.1.3. Siyah şapka

Karamsarlığı ve olumsuzluğu simgelediği gibi mantıklı ve duygusuzluğu sembolize eder. Konunun olumsuz yönlerini ve tehlikelerini göz önünde bulundurur. Kusurlara odaklanarak riskleri,

zararları, sorunları ve sorunlara yönelik eleştirileri ortaya koyma özelliği taşımaktadır (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012). Siyah şapka düşünürü size neyin yanlış olduğunu, neyin deneyime ve kanıtlanmış gerçeğe uymadığını, neyin işe yaramadığını ve nedenini gösterir. Fikirler, bilinenlerle ne kadar örtüştüğünü değerlendirmek ve gelecekte ne gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceğini belirlemek için geçmişle karşılaştırılır. Bu yönüyle Browning'in yapısal düşüncesine benzemektedir. Yapısal düşünme, problemleri çözmek için çeşitli karşılaştırmalar kullanır (Özden, 1997). Siyah şapkanın özellikleri şu şekildedir (Bono, 1997; akt. Can ve Semerci, 2007).

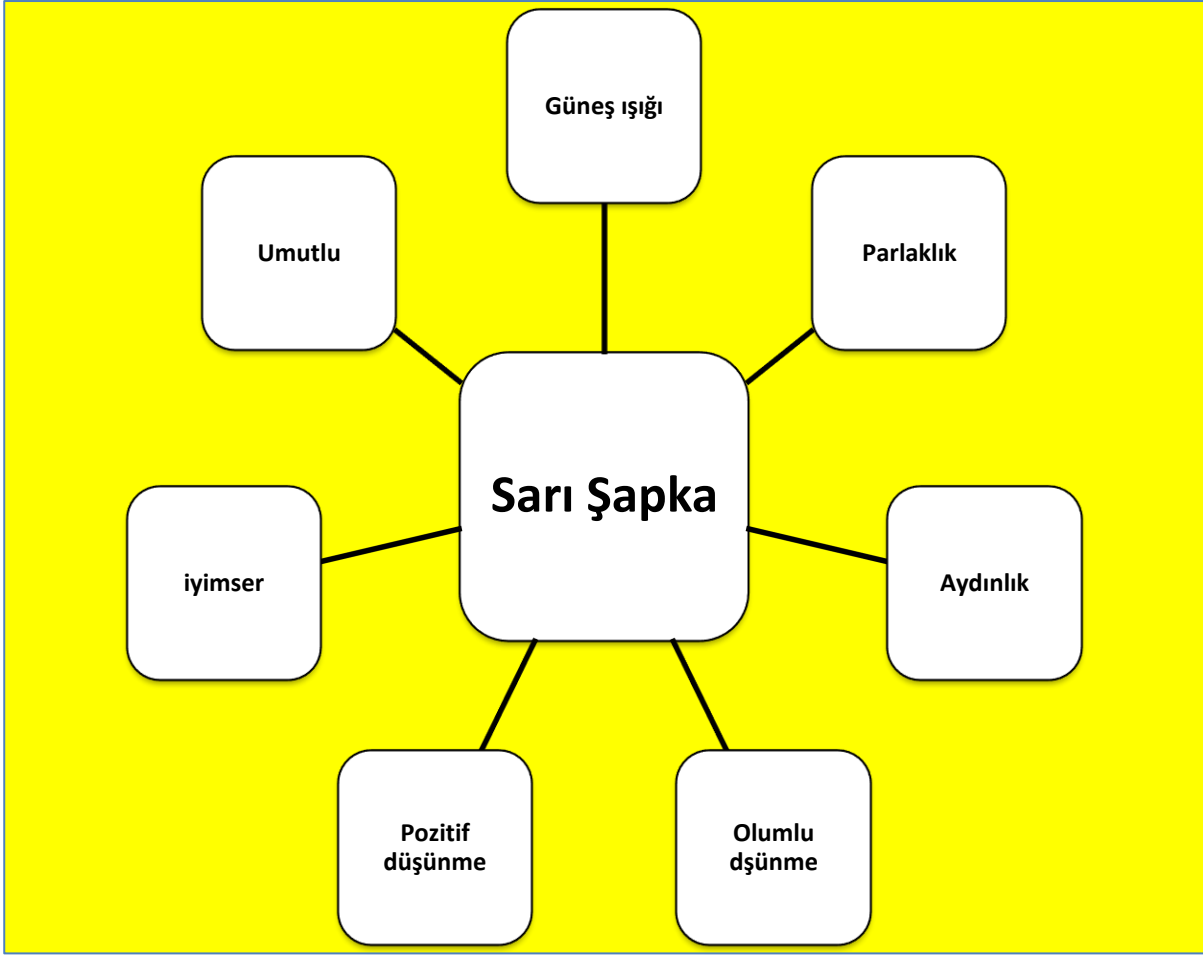

Şekil 3. Siyah şapkanın özellikleri

2.1.4. Sarı şapka

Aydınlanmayı, güneş ışığını, olumlu düşünmeyi, iyimserliği ve yapıcılığı temsil eder. Konunun olumlu yönleri vurgulanır ve fırsatlar değerlendirilir. Değerli ve faydalı bilgileri ortaya çıkarın ve mantıklı destek sağlar. Olasılıkları ve temel fırsatları göz önünde bulundurarak durumdan yararlanma becerisi sağlar (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012).

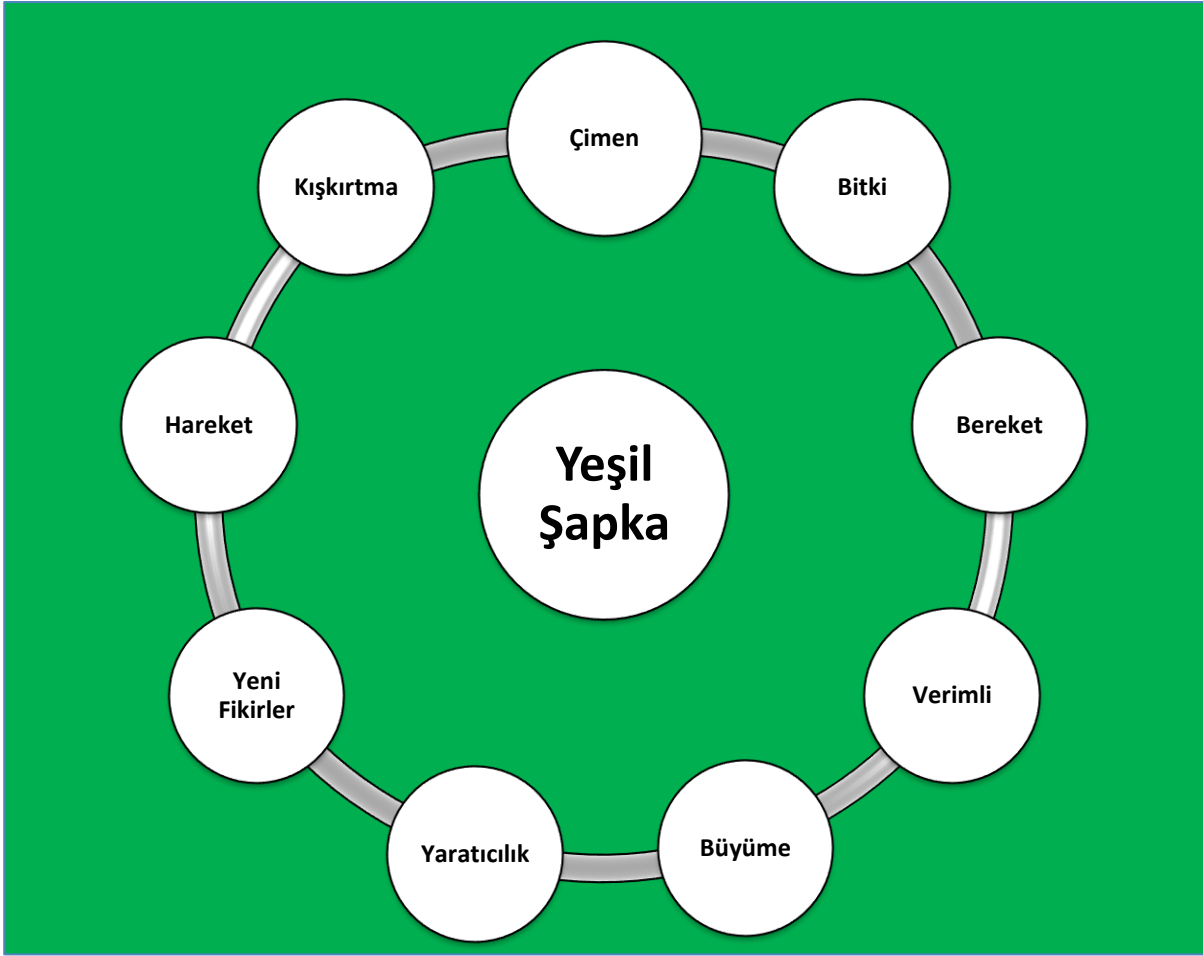
Coşkuner'e (1994) göre sarı insanlar iyimserdir, her şeye bir çözümü vardır ve umutsuzluğa kapılmazlar. Her zaman yeni arayışlar ve umutlar vardır. Hayatta olumsuzluklar varsa başka bir konu ile bu durum düzeltilebilir. Sarı Şapkalı Düşünmenin amacı; bir konuya potansiyel faydalar sunan fikirler bulmak ve bu fikirleri desteklemek için nedenler sağlamaktır. Bu destek ileri sürülen fikirleri güçlendirmek için kullanılır. Bu fikirlerin yeni olması gerekmez, eski fikirler de etkili bir şekilde kullanılabilir (Seçkiner, 2003; akt. Aydın, 2012). Sarı başlığın özellikleri şu şekildedir (Bono, 1997; akt. Can ve Semerci, 2007).

Şekil 4. Sarı şapkanın özellikleri

2.1.5. Yeşil şapka

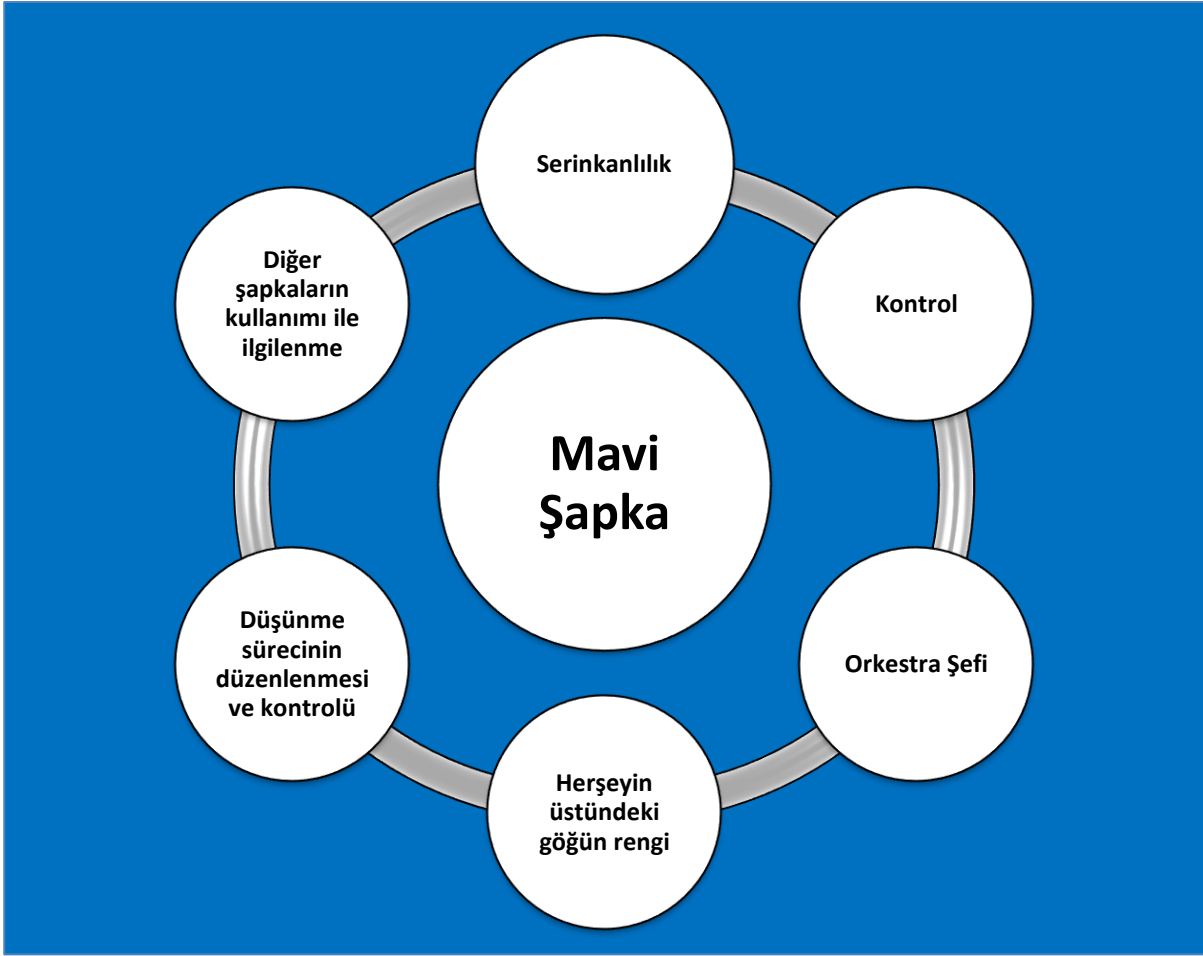
Verimliliği, bolluğu, yeni fikirleri, yaratıcılığı, hareketi ve değişimi temsil eder. Bu şapkayı takmak öneriler, alternatif durumlar ve farklı bakış açıları getirir, düşünce bazında yeni fikirlerin hayat bulmasını sağlar, yaratıcılığı ön planda tutar, özgün ve üretken yeni fikirler ortaya çıkarma özelliğine sahiptir (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012). Coşkuner'a (1994) göre, yeşil kişiliğe sahip bireyler kendilerine değer verirler, kendi doğrularını savunurlar ve fikirlere, ideallere ve ilkelere bağlılıklarını dışa doğru gösterirler. Yeşil şapkanın özellikleri şu şekildedir (Bono, 1997; akt. Can ve Semerci, 2007).

Şekil 5. Yeşil şapkanın özellikleri

2.1.6. Mavi şapka

Tüm renkleri kapsayan kontrol şapkasıdır. Diğer şapkaların kullanımına değinir ve düşünce sürecinizi düzenler ve koordine eder. Geniş ve evrensel bir bakış açısı oluşturmak için önerilen fikirleri düzenler, karşılaştırır ve analiz eder. Durumsal analizi ve kontrolü simgelemektedir. Düşünceleri sistemleştirme, farklı durumları karşılaştırma, farklı görüşleri sentezleme, en iyi fikir ve sonuçlara ulaşma özelliğine sahiptir (Can ve Semerci, 2010; Erciyeş, 2012; Güneş, 2012; Orhan, Kırbaş ve Topal, 2012). Coşkuner'e (1994) göre mavi insanlar kendilerini ve çevrelerini koruyan, onlara birlik duygusu veren ve ileriye gören yapılara sahiptir. Mavi şapkanın özellikleri şu şekildedir (Bono, 1997; akt. Can ve Semerci, 2007).

Şekil 6. Mavi şapkanın özellikleri

2.2. Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Amacı Ve Avantajları

Altı şapka düşüncesinin birkaç amacı bulunmaktadır. Birincisi, insanlar duygularından bağımsız hareket ederler. Böylece bireylerin kendilerini bir üst bilincin kontrolünde tutmalarına yardımcı olacak davranışlar sergilemelerine yardımcı olur. Bu teknik aynı zamanda onun farklı rollere kaymasını ve bu rollere uyum sağlamasını sağlar. Altı şapka zihniyetinin bir diğer avantajı da, bir sorun ortaya çıktığında duygularımızdan bağımsız olarak ona altı farklı boyutta bakmamızı sağlamasıdır (Bono, 2009).

Bono'ya (2009) göre altı şapkalı düşünme tekniğinin kullanılmasının beş temel amacı vardır. Bunlar:

- İlk öğrencilere tanımlanmış rol oynama olanağı sunmasıdır.
- İkincisi dikkati yönlendirmektir.
- Üçüncüsü uygunluktur.
- Dördüncüsü beyindeki olası kimyasal temeldir.
- Beşinci değer ise, Altı Şapkalı Düşünme Tekniği'nin belirli kurallara göre oynanmamasından kaynaklanır.

Altı şapkalı düşünme tekniği, bir konuya farklı açılardan bakmayı temel alır. Bu yöntem duyguyu mantıktan uzaklaştırır. Amaç, yaratıcılığı bilgiden ayırmak ve çok boyutlu düşündürmektir (Semerci, 2003). Bu tekniğin bir diğer amacı da bireylerin kendilerini riske atmadan düşüncelerini konuşmalarına olanak sağlamak, dikkatlerini düzenli bir şekilde bir noktadan başka bir noktaya kaydırmalarına yardımcı olmak, olaylara kendi bakış açısından bakabilmektir. Olayı her yönden

göstermek (olumlu, yaratıcı vb.). Teknik olarak; kişilerin bireyselliklerini veya benliklerini yok etmeden fikirlerini savunmalarına da olanak tanır ([http:// www.aptt.6 hats.htm](http://www.aptt.6hats.htm)).

Altı şapkalı düşünme tekniği, bireylerin daha iyi ve daha uygulamalı düşünmelerine, kendi pozitif yaklaşımlarıyla karar vermelerine ve yeni fikirler keşfetmelerine yardımcı olur. Bununla birlikte, teknik başarı aynı zamanda bireysel zihniyete de bağlıdır. İnsanlar başlangıçta taban tabana zıt fikirlere sahiptir, ancak şapka renklerini değiştirmek farklı fikirleri tarafsız bir şekilde sunabilir (Labelle, 1996). Bu teknik sadece öğrencilerin düşünmesine yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda davranış geliştirmede, sınıfta disiplini sağlamada ve yaşam sürecinde problem çözmede önemli sonuçlar doğurur (Dyck, 2003; akt. Aydın, 2012).

Altı şapkalı düşünme tekniğinin yararları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Kolayca uygulanabilir olması nedemi öğretimi kolaydır.
- Farklı düşünceleri birbirinden ayırt etmeyi sağlar.
- Çok yönlü düşünmeyi sağlar.
- Düşünürken egonun önde olmasını engeller, yaratıcı düşünmeye rehberlik eder.
- Tarafların yapıcı keşiflerde bulunması için işbirliği sağlar ve tartışmaların sığ bir şekilde sürdürülmesini önler.
- Karar verme sürecini kolaylaştırır (Can, 2005).

2.3. Altı Şapkalı Düşünme Tekniğinin Dezavantajları

Altı şapkalı düşünmeyi uygulamak için, amaçlı davranış, üst düzey düşünme becerilerinizden biri olmalıdır. Bu teknik analiz, sentez ve değerlendirme adımlarında kullanılabilir ancak bilgi ve beceriler adımıyla kullanılamaz. Bu nedenle, çoklu yaklaşımların gerekli olmadığı durumlarda bu tekniği kullanmanın bir avantajı yoktur (Sönmez ve Doğanay, 2011).

Altı şapkalı düşünme tekniğinin dezavantajlar şu şekilde özetlenebilir:

- Kalabalık sınıflarda uygulanması karışıklığa neden olabilir ve bu yüzden öğrenme hızı düşebilir.
- Renklerin temsil ettiği rolleri benimsemek zor olabilir.
- Öğretmenin iyi bir rehber olması gerekmektedir (Can, 2005).

3. SONUÇLAR

Yapılan araştırmada alt şapka düşünme tekniğinin kuramsal çerçevede açıklanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda alt şapka düşünme tekniği ile ilgili çalışmalar incelenerek kuramsal çerçevede sonuçlar elde edilmiştir.

Altı şapkalı düşünme tekniğinin birkaç amacı vardır. Birincisi, insanlar duygularından bağımsız hareket ederler. Bu nedenle bireylerin kendilerini yüksek bilinç kontrolünde tutmalarına yardımcı olacak davranışlar sergilemelerine yardımcı olur. Bu teknik aynı zamanda onun farklı rollere kaymasını ve bu rollere uyum sağlamasını sağlar. Altı Şapkalı düşünme yönteminin bir diğer avantajı da bir sorun ortaya çıktığında, duygularınızı dikkate almadan sorunu altı farklı boyutta incelemenize olanak sağlamasıdır.

Altı şapkalı düşünme tekniğinin çeşitli avantajları vardır. Bu avantajlar içerisinde uygulanabilirlik açısından kolay olması nedeni ile öğretiminin daha kolay olması sayılabilir. Ayrıca altı şapka düşünme tekniği altı değişik düşünme açısı sağlaması nedeni ile farklı görüş ve düşünceleri ayırt edebilmeyi ve çok yönlü düşünmeye olanak sağlar. Bunun yanında egonun düşünürken ön planda olmasını engeller, yaratıcı düşünmeye rehberlik eder, tarafların yapıcı keşiflerde bulunması

için işbirliği olanağı sağlar ve tartışmaların sığlaşmasını engeller sırlaşmasını önler. Son olarak karar verme sürecini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Altı şapkalı düşünme tekniğinin avantajları olduğu gibi çeşitli dezavantajları da bulunmaktadır. Bu dezavantajları içerisinde kalabalık sınıflarda uygulandığında karışıklığa sebebiyet vereceği söylenebilir. Yaşanan karışıklık öğrenme ortamında öğrenmenin öğrenilme hızında düşüşe neden olabilir. Ayrıca altı şapka düşünme tekniğinin barındırdığı renklerin temsil ettiği rollerin katılımcılar tarafından benimsenmesinin zor olma ihtimali altı şapka düşünme tekniğini dezavantajları arasında gösterilebilir. Sayılan durumlara ek olarak öğretmenin bu tekniğin uygulama sürecinde kılavuzluk becerisinin iyi durumda olması gereklidir. Aksi halde tekniğin uygulama süreci başarısızlıkla sonuçlanabilir.

Altı Şapka Tekniği'nin diğer yöntem ve tekniklerle karşılaştırılması, düşüncenin fiziksel yapısına odaklandığını ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi düşünceler oluşurken beyindeki kimyasallar tepkimeye girerek soyutlamalar gerçekleşir. Bono (2009), sinir ağlarının düzen içeren büyük sistemler olduğunu vurgulamaktadır. Bu sinir ağları, dışarıdan alınan mesajların ve uyarıların ilettiği bilgilerin düzenlenmesinde, şemaların oluşturulmasında ve karşılaşılan problemlerde bu şemaların kullanılmasında aktif rol almaktadır. Deneyiminiz arttıkça, daha fazla planınız olabilir. Bu, bireylerin çeşitli durumlar hakkında karar vermesini zorlaştırabilir. Beyinde salgılanan kimyasalların karışımı da duygu ve düşüncelerin karışımını açıklar. 6 şapka düşünme tekniğini kullanarak duyguların nasıl kontrol edileceğini ve düşüncelerin nasıl bağımsız hale getirileceğini veya duyguların kontrol edilebilir bir şeye nasıl dönüştürüleceğini gösterir (Bono, 2009).

KAYNAKÇA

- Arslan, M., Aşılıoğlu, B., Savaş, B., Şahin, Ç., Aydoğan, İ. ve Genç, S. Z. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Aybek, B. (2006). *Konu beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğitimi ve düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Aydın, Ş. (2012). *Benzeşim ve animasyon Kullanılan web tabanlı öğretimin dokuzuncu sınıf öğrencilerinin "Elektrik ve Manyetizma" ünitesindeki başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Bilen, M. (2010). *Eğitimde ilke ve yöntemler*. Ankara: Betik Kitap Yayın Dağıtım.
- Bono, E. (2009). *Altı şapkalı düşünme tekniği*. (Çev. Ercan Tuzcular). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Can, A. H. ve Semerci, N. (2010). Altı şapkalı düşünme tekniğinin ilköğretim sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi* 32(145), 39-52.
- Can, H. A. (2005). *Altı şapkalı düşünme tekniğinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Coşkun, S. (1994). *Renkler ve kişiliğiniz*. İstanbul: Site Ofset.
- Erciyeş, G. (2012). *Öğretim yöntem ve teknikleri*. Ş. Tan (Ed.). Öğretim ilke ve yöntemleri. (ss. 253-359). Ankara: Pegem Akademi.
- Erginer, E. (2000). *Öğretimi planlama uygulama ve değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gander, M. J., & Gardiner H.W. (1993). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (Çevirenler: Ali Dönmez, Nilgün Çelen ve Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gözütok, F. (2006). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Güneş, P. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 32, 127-146.

- Koray, Ö. (2004). *Yaratıcı düşünme tekniklerinden altı düşünme şapkası ve nitelik sıralama tekniklerinin fen derslerinde uygulanmasına yönelik öğrenci görüşleri*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Labelle, S. (1996). *Six Thinking Hats*. members.optusnet.com.au/Charles75/Creative/Techniques/sixhats.htm-6k, 25.01.2023.
- McAleer, F.F. (2007). A thinking strategy for tomorrow's gifted leaders: six thinking hats. *Gifted Education Press Quarterly*, 21(2), 10-13.
- Nichols, S. (2006). From boardroom to classroom: tracing a globalised discourse an thinking through internet texts and teaching practice. *Travel Notes From the New Literacy Studies: Instances of Practice*. (Editor: Kate Pahl). Clevedon. GBR: Multilingual Matters Limited. <http://site.ebrary.com>
- Orhan, S., Kırbaş, A. ve Topal, Y. (2012). Görsellerle desteklenmiş altı şapka düşünme tekniğinin öğrencilerin konuşma becerilerini geliştirmesine etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 7(3), 1893-1909.
- Özden, Y. (1997). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Önder matbaacılık.
- Semerci, Ç. (2003). Kuramdan uygulamaya öğretimde planlama ve değerlendirme ders notu.
- Sönmez, V. ve Doğanay, A. (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şenşekerci, E. ve Bilgin, A. (2008). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(14), 15-43.
- Tan, Ş. (2006). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Taşpınar, M. (2005). *Kuramdan uygulamaya öğretim yöntemleri*. Elazığ: Data Yayınları.
- Yavuz, K. E. (2005). *Aktif öğrenme yöntemleri*. Ankara: Ceceli Yayınları.
- [http:// www.aptt.6 hats.htm](http://www.aptt.6hats.htm), 11.01.2023.